

Frázisvégi nyúlás a spontán beszédben: a fonológiai hosszúság tükröződése

Gósy Mária
MTA Nyelvtudományi Intézet
gosy.maria@nytud.mta.hu

A nemzetközi szakirodalom számos nyelv esetében igazolta a frázisvégi szótagok, főként a magánhangzók nyúlásának jelenségét (pl. angol, svéd, spanyol, német, finn, orosz, grönlandi eszkimó, joruba, héber, arab, kínai, japán). A magyarra vonatkozóan sporadikus adatokat találunk. Hockey és Fagyal (1999) két magyar anyanyelvű adatközlő spontán beszédében mutatták ki a jelenséget, Markó és Kohári (2015) megállapították, hogy spontán közlésekben jellemzően érvényesül a frázisvégi nyúlás, de rövidülést és stagnálást is tapasztaltak.

Kérdés, hogy vajon a magánhangzó fonológiai hosszúsága miként árnyalja a frázisvégi nyúlás jelenségét. Választ kerestünk arra is, hogy a frázisvégi beszédhang lecsengését követő szünet gyakorol-e hatást a magánhangzó időtartamára. Hipotézisünk szerint igazolható lesz a mondatvégi szótagban ejtett magánhangzó időtartamának nyúlása, amelynek mértéke azonban kevésbé lesz jellemző a fonológiailag rövid magánhangzókra. Feltételeztük, hogy a szünetidőtartama befolyásolja a magánhangzó nyúlását.

A vizsgálatban 20 fiatal beszélő (10 nő, 10 férfi) spontán beszédében vizsgáltuk az i, í, o, ó magánhangzók időtartamát a frázis utolsó szavának utolsó szótagjában, illetve a frázis közepén ejtett szavakban. A hanganyagokat a Praat szoftverben annotáltuk, majd automatikusan kimértük a magánhangzók és a szünetek időtartamát. A magánhangzók időtartamát elemeztük a pozíció és a fonológiai hosszúság tekintetében, és vizsgáltuk a szünetidőtartamok hatását. A statisztikai elemzést az SPSS szoftverrel végeztük el.

Az eredmények igazolták a frázisvégi nyúlás meglétét a magyar spontán beszédben. Különbség mutatkozott azonban a nyúlás mértékében a magánhangzók fonológiai időtartama és a magánhangzó minősége szerint. Az utolsó szótagot követő szünet időtartama nem gyakorolt hatást az időtartamokra. A beszédprodukciónál a beszélő érvényesíti a frázisvégi nyúlást, ugyanakkor ügyelnie kell arra, hogy a fonológiai hosszúság fizikai leképeződését megőrizze, vagyis hogy a rövid és a hosszú magánhangzók időtartamának különbsége megmaradjon.